

YARATICILIK

CREATIVITY

Prof. Dr. Olcay ÇAM* **Ar.Gör. Emel ÖZTÜRK TURGUT***

*Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD.

Hayallerinizi kovmayınız. Çünkü onlar gittiler mi, belki siz kalırsınız ama artık yaşamıyorsunuz demektir (Mark Twain 2002).

ÖZET

Çağımız insanının, gelişmelere uyum sağlaması ve yaşamda ön plana çıkabilmesi için, yaratıcı ve yenilikçi olması gerekmektedir. Tarih boyunca çeşitli bakış açılarıyla açıklanmaya çalışılmış olan yaratıcılık, aslında her insanda olan ve açığa çıkarılabilecek bir özelliktir. Yaratıcılık kişiler üzerinde olumlu etkilere sahiptir. Bu nedenle yaratıcılıktaki engellerin farkına varılması ve uygun tekniklerle yaratıcılığın geliştirilmesi önem taşımaktadır. Bu makalede yaratıcılık tanımlanmış; etkili faktörler, engeller, bileşenler ve geliştirme teknikleri belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yaratıcılık, etkileyen faktör, engel, bileşen.

ABSTRACT

People of our age should be creative and innovative for adapting to developments and coming into prominence. Creativity that be tried to explain throughout history, indeed a feature of everyone and can be revealed. Creativity has possitive impacts on people. So recognizing complications of creativity and developing creativity with appropriate ways are too crucial. In the article, creativity was defined and, effective factors, complications, components and developing ways were indicated.

Key Words: Creativity, effective factors, complication, component.

GİRİŞ

Günümüz bilgi çağında gerek bireysel gerekse örgütsel olarak farklılık yaratma ve yaratıcılık bir mecburiyet durumuna gelmiştir. Rekabet ortamında bireylerin ve örgütlerin ön plana çıkmaları için yaratıcılık gerekmektedir. Çünkü yaratıcılık, kendini gerçekleştirme becerilerinin dışavurumudur. Varlığını ortaya koyma ve sürdürmek için yaratıcılık, hem kişisel olarak hem de kurumsal olarak bir gerekliliktir (Yıldırım 2007, May 2013). San'ın (1979) aktardığı üzere yaratıcılık konusunda test de geliştirmiş olan E.P. Torrance'a göre yaratıcılık: "Boşlukları, rahatsız edici ya da eksik

öğeleri sezip, bunlar hakkında düşünüp ya da varsayımlar kurmak, bunları sınamak, sonuçları karşılaştırmak ve olasılıkla bu varsayımları değiştirip yeniden sınamaktır. Devamında bir başka kaynakta ise; "sorunlara, bozukluklara, bilgi eksikliğine, kayıp öğelere, uyumsuzluğa karşı duyarlı olma; güçlüğü tanıma, çözüm arama, tahminlerde bulunma ya da eksikliklere ilişkin denenceler geliştirme, bu denenceleri değiştirme ya da yeniden sınama daha sonra da sonucu başkalarına iletme. O halde yaratıcılık; keşfe dayalı yenilikçi davranışlar oluşturan, geleneksel düşüncelerin dışında, yeni fikirler ortaya çıkaran, deneyen ve geliştirilebilen beceri ve doğal yetkinliklerin birleşimidir; her insanda var olduğu kabul edilen farazi yetkinliktir (Yıldırım 2007, San 1979, TDK erişim tarihi: 25.03.2014).

Yaratıcılığın tarih boyunca, farklı felsefik bakış açılarıyla açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir. Örneğin doğaüstü ilham, delilik ya da hayatın devamının sağlanması için evrimsel olarak süregelen bir gereklilik olarak değerlendirilmiştir (Vexliard erişim:12.03.14). Biyolojik açıdan bakıldığında ise, yaratıcılık tam açıklanamamış olsa da araştırmaların sonuçlarında, genellikle beynin sağ yarım küresi ve prefrontal korteksin yaratıcılıktan sorumlu olduğu belirtilmektedir. Ayrıca dorsalateral döngünün prekorteks ile ve ventro medial döngünün limbik sistem gibi korteksin alt yapıları ile kurduğu ilişkiler sebebiyle yaratıcılıkta etkileri olduğu belirtilmektedir (Şimşek 2012).

Yaratıcılık pek çok psikoloji kuramcısı tarafından incelenmiş ve açıklanmaya çalışılmıştır. Çağrışımçılar, yaratıcılığı eski deneyimlerle ilişkili olarak ele almışlardır. Olaylar karşısında oluşan düşünceleri, önceki deneyimlerin sonuçlarının birleşimi olarak değerlendirmişlerdir. Gestaltçılar yaratıcılığı, belli bir durumu, yeni bir bütün içinde yeniden keşfetmek olarak belirtmişlerdir. Terapilerde farkındalık çalışmalarında sınırları belirli çalışmaların yerine terapist ve danışanların hayal güçlerini kullanmaları gerektiğini savunmaktadırlar. Freud, içsel çatışmaların, egoya uygun bir şekilde çözümlenmesinin yaratıcılığı oluşturduğunu; egoyla ve toplumla uyumsuz çözümlerin ise nevroza neden olduğunu belirtmiştir. Yani nevrozların ve yaratıcılığın çıkış noktalarının aynı olduğunu ileri sürmüştür. Sadece yaratıcı kişiler çatışmalardan yenilik çıkarmaktadır. May, Freud'un bu görüşüne karşı çıkmış ve yaratıcılığın bir nevroz ürünü olmadığını belirtmiştir. Yaratma cesareti gösteren kişilerin kendi var oluşlarını gerçekleştirebileceklerini belirtmiştir. Jung ise yaratıcılığı, kolektif bilinçaltının açığa çıktığı ve başka formlarda geliştirildiği bir süreç olarak ele almıştır. Hümanistik yaklaşım, yaratıcılığın doğuştan getirilen güçlerin geliştirilmesiyle ilişkili olduğunu belirtmiştir (Ay 2010, Ülgen 1995, Üstündağ 2003, Vexliard erişim:12.03.14, May 2013, Çam & Engin 2013). Psikoloji ve eğitimcilerde yaratıcılığın tanımlanmasından çok, onu süreç ve ürün olarak tanımaya eğilim vardır ve aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır;

- Yaratıcılıkla ortaya çıkan ürün sıradan ya da özgün olabilir. Sıradan yaratıcılık, pek çok kişinin belli durumlarda düşünüp ortaya koyabileceği ürünleri içerir. Gerçek yaratıcılıkta meydana getirilen ürün özgün olmalıdır.
- Olgular arasında ilişki kurma yeteneği, düşünmede esneklik, bilgi üretiminde akıcılık, hayal kurma ve genelleme önemlidir.

- Özgün ürünün oluşabilmesi için bireyin ilgilendiği alandaki sembol ve araçları iyi öğrenmiş olması, analiz- sentez becerisinin gelişmiş olması gerekir.
- İş, duygu ve düşünce bütünlüğü içinde sürekli ilgi ve özenle yapılmalıdır.
- Yaratıcı kişilerin toplumsal yaşamın gerekliliklerini sorgulama ve genelleme becerileri vardır.
- Yaratıcı düşüncenin ne zaman ortaya çıkacağı belli olmaz yani ilhamın ne zaman geleceğini bilmek zordur. Bireyin gereç, zaman ve kendi kendine kalma olanağının olması önemlidir.
- Yaratıcılık hazırlanma, tasarlama, hissetme, aydınlatma/içgör ve doğrulama aşamalarından oluşan bir süreçtir.
- Yaratıcılık; algısal, duygusal ve kültürel bir bütünlük içinde ortaya çıkar. Kişilerin yaratıcı oldukları alana göre farklı duygusal ve kişilik özellikleri bulunmaktadır.
- Yaratıcılık geliştirebilir bir süreçtir (Ay 2010, Ülgen 1995, Üstündağ 2003, Şimşek 2012).

Sonuç olarak yaratıcılığın yeni durumlar karşısında verilen yeni ya da yeniden yapılandırılmış zihinsel süreçler gerektirdiği söylenebilir.

Yaratıcılığı Etkileyen Faktörler

Yaratıcılık için belirli bir zeka düzeyi zorunludur. Ancak her zaman çok yüksek zeka aynı derece yüksek bir yaratıcılığı içermemektedir. Zeka düzeyine olduğu kadar, kişiliğe de bağlıdır. Yaratılan ürünün gerçeğe uygunluğunu değerlendirme aşamasında zekanın gerektiğini ifade edenlerin yanında, zekadan çok bireyin yaş döneminin özelliklerine uygun uyarılmanın yaratıcılıkta önemli olduğunu savunanlar da bulunmaktadır (Şimşek 2012, Vexliard erişim: 12.03.2014).

Gerek toplumsal gerekse de bireysel olarak yaratıcılığa kuşkulu yaklaşılmasında, yaratıcılıkla ruhsal bozuklukların birlikte anılmasının oluşturduğu yanlış önyargıların da payı vardır. Oysa bu konuda yapılmış net bilgiye ulaştıran araştırmalar bulunmamakla birlikte, normal çoğunluğa göre, yaratıcı insanların ruh sağlığının daha fazla bozuk olduğu söylenemez. Ancak yaratıcı özellikleri olan kişilerin, farklı düşünceleri nedeniyle çevreleriyle ilişkilerinde sorunlar görülebilmektedir. Bu durum da onların ruhsal bozukluğunun olduğunu düşündürmektedir (Şimşek 2012).

Yaratıcılıkta ortamın etkili olduğu belirtilmektedir. Yaratıcılığın desteklendiği bir ortamın, yaratıcı kişiler için bir şans olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca yaratıcılığın, pek çok duygu, düşünce ve beceri gibi kuşaktan kuşağa aktarılabileceği düşünülmektedir (Şimşek 2012).

Yaratıcılığın güvenli bağlanmayla ilişkili olduğu belirtilmektedir. İhtiyacı olduğunda ebeveyninin yardımına koşacağını bilen çocuk, yeni şeyler keşfetme cesareti bulmaktadır. Bu nedenle, yaratıcılık yeni ürünler ve açılımlar sağlamanın yanında, yaşamda kişilere doyum verici ilişkiler yaşama şansı ve spontanlık da sunmaktadır. Ayrıca zorluklarla mücadele gücü verdiği, dayanıklılığı ve iyi oluşu

arttırdığı ve şiddeti önlediği belirtilmektedir. (Şimşek 2012, Özbek & Leutz 2003, Metz & Morrell 2008, Flor et al. 2013).

Yaratıcılık için mutlaka farkındalık gerekmektedir. Kişi, kendisinin ve çevresinin farkında olmalıdır. Geniş bir bilinç alanı gerekmektedir. Yaratıcılığın ortaya çıkması için mutlaka bir gereksinim olmalıdır (Şimşek 2012).

Yaratıcılıkla sıklıkla karıştırılan yenilikçilik, aslında yaratıcılık ile yakından ilişkili başka bir kavramdır. Yaratıcı fikrin görünür hale gelmesi ve hizmete geçmesi yenilikçiliktir. Her yaratıcı kişi yenilikçidir; ancak, tersi her zaman olmayabilir (Yıldırım 2007, Duran & Saraçoğlu 2009, Şimşek 2012). Örneğin mutlak bir şekilde kendisinin doğruluğuna inanan kişi, yeni fikirlere ve farklı bakış açılara kapalıdır. Bu, eski ve bilindik olanın güvenini verse de yaşamın gelişen ve değişen koşullarına uyum sağlamalarında zorluklar yaşamalarına neden olmaktadır (May 2013).

Yaratıcılığın Engelleri

Evrensel varoluşun biçimlendirici ögesi olan yaratıcılık, evrende asla yok olmaz. Yani varolana biçim vermenin söz konusu olduğu her yerde, yaratıcılık vardır. Spontan ve yaratıcı davranışlar olaylar karşısında yeni bağlantılar kurar ve bunların eskiyle ilişkisi yoktur. Bu yaratıcı süreç tüm insanları kapsar (Vexliard erişim:12.03.14, Özbek & Leutz 2003.). Dolayısıyla yaratıcı olmayan kişi yoktur, engellenmiş kişiler vardır. Bu engeller anhedoniden intihara kadar gidebilen yıkıcı sonuçlara neden olabilmektedir. Bu nedenle engellerin kaldırılması gerekmektedir. Engellerin kalkmasında ve kişinin yaratıcılığının ortaya çıkmasında kişinin sahip olduğu bilgi, entellektüel becerileri ve kişilik özellikleri rol oynamaktadır (Ay 2010, TDK erişim tarihi: 25.03.2014, Yıldırım 2007).

Yaratıcılığın engellerini Sungur (1992) bireysel, örgütsel ve toplumsal engeller olarak üç grupta incelemektedir;

1-Bireysel engeller: Kendine güvensizlik, hata yapma ve eleştirilme korkusu, mükemmeli isteme, uyumlu olma çabası, engellerden korkma, bir konu üzerinde yoğunlaşma ve sabırla çalışma güçlüğü, bilişsel çelişiklere direnç engeller arasındadır.

Bunları gidermek için sorunlara duyarlı, akıcı düşüncelere sahip, özgün düşünceleri olan, düşünce ve davranışlarında esnek olan girişimci ve hırslı olma gibi yaratıcı kişilik özellikleri gerekmektedir.

2-Örgütsel engeller: Geriye dönük tutumlar, önceden ve sürekli öz eleştiri, deneyim ve teknik uzmanlık, bireysel güvensizlik duygusu, hiyerarşinin üst düzeyinde bulunanların astlarına güvensizliği, otoriter yönetim, kusursuz olma isteği, ciddi işler yapma isteği örgütsel engellerdir.

Bunları gidermek için işyerlerinin, yöneticilerin çalışanlarının düşünce üretme yeteneklerine değer vermesi ya da bireylere yaratıcı olması için olanak sağlaması gerekmektedir. Yöneticilerde bulunması gereken iki temel özellik olarak, her günü yeniden yaratma ve imgelem gücü ile bu gücün başkalarında da bulunduğuna ilişkin inancın olmasıdır.

3-Toplumsal engeller: Günümüz bilgi çağında hem bireysel hem de örgütsel olarak farklılık yaratma ve yaratıcılık bir mecburiyet durumuna gelmiş olsa da yeni olan her şey mevcut düzeni bozma potansiyeli taşıdığı ve beraberinde belirsizliği getirdiği için, birey ve toplum tarafından istenmeyen bir durumdur. İnsanların muhafazakar tarafları, yeni duygu ve düşüncelere izin vermeyerek ve yakınsak düşünerek onları korumaya çalışmaktadır Nitekim eğitim sistemlerini de bu yönde geliştirerek, tek tip nesiller yetiştirmeye çalışmaktadır. Sistem, anlatılanları çalışan ve yüksek notları alan öğrencileri seçerken; meraklı, sorgulayan, farklı sorular soran öğrencileri ayıklamakta ve onları ötekileştirmektedir (Yıldırım 2007, Çınardal & Diri 2013, Şimşek 2012).

Yaratıcılığın Bileşenleri

Yaratıcılığın bileşenleri; bilgi birikimi, iletişim becerileri, analiz, özen göstermek, geliştirmek, akıcılık, esneklik ve özgünlük olarak sıralanmaktadır (Üstündağ 2003, Rıza 2001).

Bilgi Birikimi; mevcut bilgi ve becerilere dayanarak yeni bilgi ve düşünce üretilebilir.

İletişim becerileri; kişinin düşüncelerini başkalarına sözlü, yazılı, görüntülü ya da beden diliyle açık, net, doğru ve güzel bir biçimde ifade edebilmesidir. Dile hakim olan zengin bir sözcük dağarcığına sahip olan kişilerde, yaratıcılığı sözcükler arasındaki bağlantılarda da görebiliriz.

Analiz; bir bütünü bölümlerini öğrenmek ve açıklamak amacıyla bölümlere ayırmaktır. Analiz bağlantıyı, bölümler arasındaki ilişkiyi ve bütünü oluşturan yapının düzenini açıklamayı da içerir.

Özen göstermek; bir işi yaparken işin düzgün, temiz ve güzel olması için titizlikle üzerinde durmak, ayrıntıları belirlemek, inceliklere dikkat etmek, düzene sokmak, en iyi ve en sağlamını ortaya koymak anlamına gelir. Özen göstermek; düzene sokma, sınıflandırma ve sentezlemeyi içerir.

Geliştirmek; bir şeyi değiştirmek, düzeltmek, genişletmek, öncekinden daha iyi duruma getirmektir. Buradaki şey; bilimsel, edebi, sanatsal bir eser ya da bir görüş, düşünce olabilir. Düşünceleri geliştirmek mevcut düşünceyi olduğu gibi kabul etmek yerine bir adım ötesine geçmektir.

Akıcılık; fazla, bol ve zengin düşünce ortaya koymak, çalışmalar düzenlemek, üretimler yapmak anlamındadır. Akıcılık belli bir zaman diliminde sayısal olarak diğerlerine göre daha fazla düşünce üretmek, çözüm getirmek ve seçenekler sunmaktır.

Esneklik; olaylara değişik açılardan bakmak ve değişik düşünceler ortaya koymaktır. Düşünce çizgisini ve yönünü bir çizgi ve yönden diğerine değiştirebilme yeteneğidir. Başkalarının izlediği yolun dışına çıkmaktır. Alışılmışın dışına çıkabilmektir.

Özgünlük; yeni özellik taşıyan özgün düşünceler üretmek, buluşlar yapmak, bir ürün bulmaktır. Özgünlük, teklik özelliğine sahip olan biricik bir şey üretmektir.

Yaratıcılığı Geliştirme Teknikleri

Yaratıcılığı geliştirme teknikleriyle ilgili çalışmalardan biri; karşılaşılan konu, durum ya da sorunu farklı bir bakışla çözmek için dokuz sorunun sorulması gerektiğini önermiştir. Bu sorular SCAMMPER sözcüğünün her bir harfi ile anlatılmıştır. Harflerin içerdiği sorular sırasıyla şunlardır (Üstündağ 2003)

1. S (Substitute-Yerine geçme, yerini alma): Halen kullanılan malzemelerin, materyallerin, objelerin, yöntemlerin ya da tekniklerin yerini alabilecek neler düşünülebilir?

2. C (Combine –Birleştirmek, karıştırmak): Hangi sorunlar, durumlar, parçalar, düşünceler, fikirler, görüşler gibi birbiriyle birleştirilebilir?

3.A (Adapt-Uyarlamak): Başka neler kopya edilebilir ve/veya taklit edilebilir, yeni duruma uyarlanabilir?

4. M (Modify-Değişiklik yapmak, değiştirmek): Bir nesnenin, gerecin rengi, sesi, tadı, kokusu, yapıldığı madde ya da biçimi değiştirilebilir mi?

5. M (Magnify- Add- Büyütmek, eklemek):Bir nesne, gereç daha büyük, daha güçlü, daha geniş, daha yüksek ya da abartılı olabilir mi?

6. P (Put the Other Uses- Başka bir şeylerin yerine kullanmak): Düşünülen nesne, gereç kullanım amacının dışında başka bir yerde, işte kullanılabilir mi?

7. E (Eliminate- Ayırmak, elemek): Buraya kadar düşünülenlerden neler çıkarabilir ve neler atılabilir?

8.R (Rearrange- Yeniden düzeltmek): Bir düzeneğin, gerecin parçalarının yeri değiştirilebilir mi? Yeniden sıraya konulabilir mi? Yeniden programlanabilir mi ve yeniden düzenlenebilir mi?

9.R (Reverse-Yer değiştirmek): Bir parça; öne, arkaya, sağa, sola, üste, alta gibi içten dışa, dıştan içe ve yukarıdan aşağıya yer değiştirebilir mi?

Sıralanan bu sorularla yaratıcılığı geliştirmenin mümkün olup olmadığı yeni uğraş alanlarının konusu olabilir. Ancak bu sorular, istenilen bir alanda işe koşularak, hiç değilse denenebilir ve yaratıcılığın geliştirilmesi ile ilgili bireysel bir görüşe ulaşılabilir (Üstündağ 2003).

İnsanın varoluşunun bilincinde olması onu, varoluşunun karşısına çıkan seçimler karşısında hem özgür hem de sorumlu hale getirir. Bu nedenle insan tüm yaşam olasılıklarını kabul etmek, kendi varlığının olanaklarını yaratmak ve gerçekleştirmek zorundadır. İnsan kendi yarattığı, yapı planının kurucusudur. Sonuç olarak insanlar kendilerini gerçekleştirmek ve yaşamlarını anlamlandırmak için yaratıcı olmak isterler. Zaten “olma cesareti” yaratıcılığı beraberinde getirmektedir. Yaratıcı olmayan kişi otantikliğini kaybeder, sıradan olur, hiçleşir. İnsanlar ‘hiç’ olmamak, varlığının farkındalığını sağlamak için yaratıcı olmak zorundadırlar (Göka 2010, Şimşek 2012, Erentay 2010).

Yaratıcılık, ölüme karşı bir başkaldırıdır. Ölüm, insanların zamanın değerini bilmelerini sağlar ve zihni hayat tasarımı üzerine odaklar. Toplumsal

sorumluluklarımızın farkına varmamızı sağlar. Yaratıcılığını kullanan kişi hayatına derinlik ve anlam kazandırır. Gelecek nesillere yardımcı olacak ürünler ortaya koyar ve ölümsüzleşir (Göka 2010, Şimşek 2012, Erentay 2010). Bu varoluşsal arzulara ulaşmak isteyen yaratıcı kişilerin, belli kişilik özelliklerine sahip oldukları belirtilmektedir.

Özgüven, bağımsızlık, sorgulayıcılık ve araştırmacılık, mücadelelilik, mizah kullanımı, duyarlılık, hayal gücünü kullanma, güçlü iletişim becerileri, isteklilik, eleştiriye açıklık, sezgisel davranma, öz saygı, risk alma, potansiyellerini harekete geçirme, esneklik, sorumluluk alabilme, belirsizliğe tahammül ve yenilikçilik (Duran & Saraçoğlu 2009, Yıldırım 2007, Vexliard erişim tarihi: 12.03.2014) gibi özellikler yaratıcı ve yaratıcılıklarını davranışa dönüştüren insanlarda varolan kişilik özellikleri olarak belirtilmiştir. Yaratıcı kişilerin neden- sonuç ilişkisi kurma, liderlik, çelişkileri çabuk fark edebilme ve genelleme becerilerinin yüksek olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, yaratıcı bireylerin ya kendilerinin ya da ebeveynlerini farklı kültürlerin etkisiyle yetiştirdikleri de ifade edilmiştir (Şimşek 2012).

Her bireyde var olan yaratıcılığın ortaya çıkarılması ve geliştirilmesi için bazı teknikler belirtilmektedir. Sınırlamadan düşünme, tek düzeliği kırma ve yeni olanı deneme, merak etme ve soru sorma, gözlem yapma ve dinleme, bireysel kavramlaştırmaları fark etme, genelleme becerilerini geliştirme, ilgi alanlarını arttırma, farklı kültürleri tanıma, ben ve diğerleri dengesini kurma, oyun oynama, kitap okuma, zamanı yönetme ve uygun model bulma önerilen tekniklerden bazılarıdır (Şimşek 2012)

SONUÇ

Yaratıcılık, bireysel ve toplumsal gelişimin gereklerinden ve insanın varoluşsal amaçlarına ulaşmasını sağlayan önemli kişilik özelliklerinden biridir. Bu nedenle, bu yazıda kişilerin kendi yaratıcılıklarına, yaratıcılıklarını etkileyen faktörlere ve yaratıcılığı geliştirme tekniklerine yönelik farkındalık sağlanması amaçlanmıştır. Çünkü özgür, yenilikçi, özgün bir şekilde topluma ve evrene katkı sağlayan kişiler için, insanların bireysel potansiyellerinin ortaya çıkması oldukça önemlidir. Potansiyellerin ortaya çıkması için sonsuz seçeneğe sahip olan bir meslek olarak hemşirelik, bu konuda engin bir denizdir.

KAYNAKLAR

Ay Ş. Enel Hak. Psikeart 2010; 8: 36-39.

Çam O, Engin E. Bireysel Psikoterapi. İçinde Çam O, Engin E, Editör. Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Bakım Sanatı. İstanbul: İstanbul Tıp Kitapevi; 2013. 969-1010.

Çınardal FC, Diri M. Yaratıcı Düşünme, Stratejik Düşünme ve Vahit Bademci: Paradigma Değişikliği ya da Bilimsel Devrim, Sıra Dışı Beyinlerin İşidir. Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi 2013; 30: 63-78.

Duran C, Saraçoğlu M. Yeniliğin yaratıcılıkla olan ilişkisi ve yeniliği geliştirme süreci. Yönetim ve Ekonomi 2009, 16(1): 57-71.

Erentay S. Ölüme Karşı Yaratıcılık. Psikeart 2010; 8: 58-62.

- Flor RK, Bitá A, Monir KC, Zohreh ZZ. The effect of teaching critical and creative thinking skills on the locus of control and psychological well-being in Adolescents. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 2013; 82: 51 – 56.
- Göka E. Varoluşçuluğa Göre Yaratıcılık. *Psikeart* 2010; 8:40-50.
- May R. (1975) *Yaratma Cesareti*. Çevirmen: Oysal A. İstanbul: Metis; 2013.
- Metzl ES, Morrell MA. The Role Of Creativity in Models Of Resilience: Theoretical Exploration And Practical Applications. *Journal of Creativity in Mental Health* 2008; 3(3): 303-318.
- Özbek A, Leutz G. *Psikodrama Grup Psikoterapisinde Sahnesel Etkileşim*. 2. Baskı. Ankara: Abdülkadir Özbek Psikodrama Enstitüsü Yayınları, 2003.
- Rıza ET. Yaratıcılıkta Neler Aranır?. *Yaşadıkça Eğitim Dergisi* 2001; 72: 8-15.
- San İ. *Sanatsal Yaratma, Çocukta Yaratıcılık*. 2.Baskı. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları; 1979.
- Sungur N. *Yaratıcı Düşünce*. İstanbul: Evrim Kitapevi; 1992.
- Şimşek BK. Yaratıcılık Özgürlüktür. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim TİC. LTD. ŞTİ, 2012. 249-253.
- Türk Dil Kurumu. (erişim 25.03.2014). Yaratıcılık. http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.54bcfb38732136.25935765.
- Ülgen G. *Eğitim Psikolojisi, Birey ve Öğrenme*. Ankara: Ankara Bilim Yayınları; 1995. 46-47.
- Üstündağ T. *Yaratıcılığa Yolculuk*. 2.Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık; 2003.28.
- Vexliard A (erişim: 12.03.2014). Yaratıcılık Teorileri ve Eğitim. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/34/964/11878.pdf>. 107-153.
- Yıldırım E. Bilgi Çağında Yaratıcılığın Ve Yaratıcılığı Yönetmenin Önemi. *Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F. Dergisi* 2007; 12:109-120.